

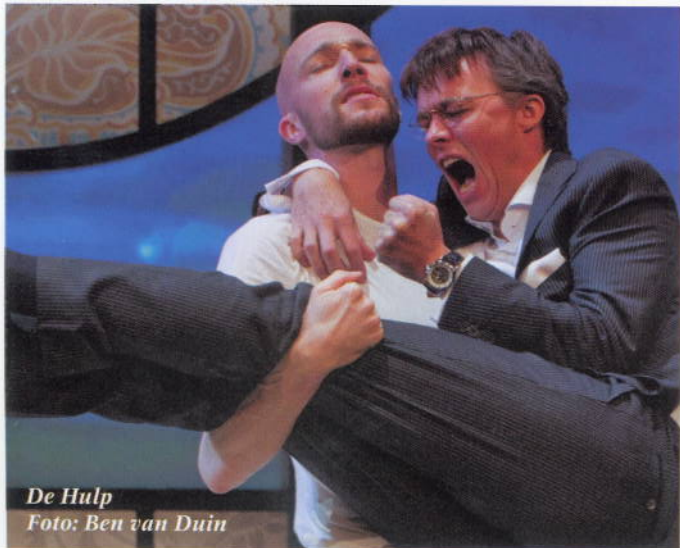
BOEVEN EN LAFAARDS

Max Arian

Het kan geen toeval zijn dat er in het theater, dat nu voor een groot deel in zijn bestaan wordt bedreigd, zoveel schurken, lafaards en mislukte helden te zien zijn. De maatschappij lijkt een waar boevenparadijs, waar iedereen iedereen besteelt, bedriegt, chanteert, omkoopt en tracht te vermoorden. Zo'n beetje zoals onze wereld er op dit moment uitziet. Als er eens iemand is die het goede nastreeft, is zij – het is bijna altijd een zij – gedoemd te mislukken, tenzij zij alsnog bereid is zich aan te passen. Is het dan maar de beste politiek om je over te geven aan het onvermijdelijke?

De Toneelmakerij is een groot jeugdtheatergezelschap, dat is ontstaan uit een fusie van Toneelgroep Wederzijds en Huis aan de Amstel. Nu dreigt het door een vermindering van de subsidie weer gehalveerd te worden. Ik moet zeggen: ze hebben ook belangrijke voorstellingen gemaakt met niets meer dan twee acteurs en een steengoede tekst in een klaslokaal, maar goed, je wilt ook wel eens uitpakken voor kinderen en jongeren, met decors, muziek en een wat grotere groep spelers.

Daarom haalde Ad den Bont een tekst, die hij vijftien jaar geleden schreef, terug uit het gymnastieklokaal en maakte er met acht acteurs een spetterend spektakel van. In *De boevenkoning* zien we een wereld waarin de ergste boef de koning is, maar misschien is zijn vrouw nog slechter. Ze hebben de

De Hulp
Foto: Ben van Duin

misdad onderverdeeld en verkopen zelfs hun kinderen om er zelf beter van te worden. Die werken over de hele wereld als slaven. In deze maatschappij worden oude mensen het bos in gestuurd om daar te verdwijnen (*granny dumping* heet dat). Het is grotesk en hilarisch, maar toch heel dicht bij wat er in de werkelijke wereld al gebeurt.

De jongste dochter van het boevenpaar, Doekje, is de enige met een geweten en een gouden hart, en zij beschermt haar

Goos zorgt ervoor dat je met vragen blijft zitten

oude grootmoeder zo goed mogelijk. Maar zelf zal zij op haar twaalfde verjaardag worden verkocht, en erger: haar boevenvader heeft zijn zinnen gezet op haar gouden hart. Dat moet en zal hij hebben, al moet hij haar daarvoor opensnijden – en dat is zelfs haar boevenmoeder te erg. Uiteindelijk probeert iedereen iedereen te bedriegen en aan te geven bij de politie. Maar de politie-inspecteur is even corrupt als de anderen en de rechter-commissaris een perverse en schijnheilige idioot. Aan het eind als heel veel boeven dood zijn, brengt het volk deze rechter aan de macht. Het lijkt een happy end, maar wij weten hoe hypocriet hij is.

Ad de Bont voorzag zijn gruwelsprookje van ongelooflijk prachtige muziek, humane liedjes als 'Imagine' van John Lennon krijgen hier een meer dan sarcastische betekenis. Ik had het moeilijk met deze voorstelling; hij was me eigenlijk te hard, maar de kinderen zagen het in het verlengde van hun *games*, hun fantasy-verhalen en de sprookjes van Grimm, en ze hadden totaal geen moeite met dit fantastische, maar verschrikkelijke spektakel, dat vermoedelijk nog op dvd zal verschijnen.

In ongenade

De wereld van *In ongenade*, een bewerking door Josse de Pauw van het boek van J.M. Coetzee voor Toneelgroep Amsterdam, is nog veel harder dan de sprookjeswereld van de Toneelmakerij. Omdat het gaat om de realiteit van de hedendaagse, zeer gewelddadige Zuid-Afrikaanse maatschappij, die door Coetzee

in zijn roman wordt aangeklaagd. David Lurie (Gijs Scholten van Aschat) is een academicus die in ongenade is gevallen, omdat hij een ongeoorloofde relatie had met een studente. Hij vlucht naar de Oostkaap, waar zijn lesbische dochter Lucy samen met haar vriendin een boerenbedrijf runt. Daar kan hij niet verhinderen dat Lucy op een nacht wordt overvallen, beroofd en verkracht door twee zwarte jongens, familieleden van hun wijze, zwarte buurman Petrus. Lucy kiest ervoor geen aanklacht tegen ze in te dienen, maar te trouwen met de veel oudere Petrus, om hem haar land te geven en in ruil daarvoor zijn bescherming te krijgen. Zij is misschien zelfs gelukkig, werkend op het land als een eenvoudige landarbeidster en zwanger van het kind van een van haar verkrachters.

Haar vader ziet het verbijsterd aan. Zelf is hij uitgestoten vanwege een betrekkelijk klein vergrijp, hier worden roof en verkrachting eerder beloond dan bestraft. Zijn onafhankelijke en eigenzinnige dochter (bijzonder mooi en genuanceerd gespeeld door Janni Goslinga) heeft zich verregaand aangepast aan het Nieuwe Zuid-Afrika, dat in de door de Belg Luc Perceval geregisseerde voorstelling wordt gesymboliseerd in het prachtige decor van de Duitse scenografe Katrin Brack: we zien vijftig zwarte poppen, oude, jonge mensen, kinderen, mannen, vrouwen, waar de acteurs zich tussen bewegen. Die poppen zijn eerst grappig en lief, maar lijken steeds dreigender te worden, totdat Lucy zich tussen hen heeft geschaard en deel uitmaakt van deze gemeenschap.

Ik heb helemaal geen conclusie over deze eneroverende en aangrijpende Europese voorstelling over een Afrikaanse wereld. We zien Coetzee's visie, zorgvuldig verwoord en uitgebeeld. We zien mogelijkheden, niemand wordt veroordeeld. Behalve de arme David Lurie, die in die maatschappij geen plek meer kan vinden, net als de schrijver van *In ongenade*, die intussen Australisch staatsburger is

In ongenade
Foto: Jan Versweyeld

geworden, al voelt hij zich nog altijd met Zuid-Afrika verbonden.

De Hulp

Nog een verwarrend stuk over onze eigen, gewelddadige wereld. *De Hulp* van Maria Goos is een dialoog tussen twee uitersten: een poenerige jonge bankier Arnoud en een oude verschopeling Lucas, zijn illegale hulp in de huishouding. Bankier Arnoud is de verpersoonlijking van onze individualistische, materialistische en egoïstische maatschappij. De illegale arbeider Lucas komt uit een land waar een individu deel uitmaakt van een gemeenschap en zich er verantwoordelijk voor voelt: hij houdt met zijn ongeschoolde werk al jaren zijn hele uitgebreide familie in leven.

Samen proberen ze in dit stuk te reconstrueren hoe de situatie is ontstaan, waarin de steenrijke Arnoud geheel afhankelijk is geworden van de doodarme Lucas en hem geheel tegen zijn karakter in een grote som geld heeft beloofd om in zijn geboorteland een apotheek te beginnen. Maria Goos heeft dat, samen met de twee acteurs, Michiel de Jong en Sieger Sloot, zeer ingenieus in elkaar gezet. Zij zorgt ervoor dat de situatie zich een aantal keren omdraait en je met vragen blijft zitten. Wordt Lucas wel door Arnoud uitgebuit of is het Lucas die Arnoud manipuleert? Wie is uiteindelijk

de grootste boef en wie wint er aan het einde? Is dat toch niet weer de rijke Arnoud, die zijn belofte aan Lucas breekt en hem met vage geruststellingen aan het lijntje houdt?

Dit stuk werd eerst als lunchtheater gespeeld in Amsterdam, het gaat nu op tournee als avondvullende voorstelling en kan daarna voor wie het kan betalen, liefst bankiers, thuis worden uitgenodigd. Meer dan een zitbank als decor is er niet voor nodig. De makers doen een extra aanbeveling: 'Met als extra voordeel dat er lang nagebabbeld kan worden met de acteurs en de schrijfster, waar het stuk alle aanleiding toe geeft. U laat bovendien zien dat u de kunsten een warm hart toedraagt.' Is dit nou ironie, sarcasme, cynisme of alléén maar een nuchtere constatering? «

In ongenade van Toneelgroep Amsterdam is tot eind maart in Nederland en België te zien. Informatie: www.tga.nl

De Hulp wordt in heel Nederland gespeeld tot eind maart en kan daarna op aanvraag thuis bij bankiers of illegale hulpen worden gespeeld: info@kikproductions.nl of www.mariagoos.nl

Informatie over de voorstellingen van de Toneelmakerij: www.toneelmakerij.nl